వరండాలో టీపాయ్ ముందు కుర్చీలో ఒంటరిగా కూర్చున్న మనిషి ఆవరణకున్న గేటు ఎవళ్లో తీస్తున్న చప్పుడు వినపడి చేతిలో పైకెత్తిన సీసా అలాగే పట్టుకుని నొసలు చిట్లించి అటువైపు చూసేడు. గేటు తీసిన మనిషి లోపలికి ఒక అడుగు వేసి అప్పు చూసి అక్కడే ఆగిపోయి అడిగేడు.

"రాకారాజుగారు ఉన్నారా?"

ఆగంతుకుని కళ్లు ఆ లోపల అంతా జీబుగా పెరిగి పోయిన గడ్డిమీదా కలుపు మొక్కలమీదా వాలేయి. ఇంటి మెట్లనుంచి గేటుదాకా రెండు వైపులా ఒకప్పు డెప్పుడో నీటుగా శ్రమగా పెంచిన మల్లె మొక్కలు ఎవళ్లూ తమను గురించి పట్టించుకోకపోవడంతో అడ్డదిడ్డంగా పెరిగి గడ్డిలో కలిసిపోయి ఇప్పుడు ఈ సంజ చీకటో అవి అడవి మొక్కలలాగే కనపడు తున్నాయి, తెల్లని మొగ్గలూ పూలూ ఉన్నా అక్క డక్కడ. ఒకప్పుడు మూడంగుళాల కన్నా ఎక్కువ ఎత్తుగా పెరగడానికి అవకాశం దొరకని గడ్డిలో

ఇప్పుడు నాలుగైదడుగుల పొడుగు గడ్డిపోచలు భారత దేశపు జనాభాలా హద్దూ పద్దూ లేకుండా పెరిగిపోయి కిందికి వాలిపోయిన మందార కొమ్మల్నీ, నందివర్ధనం కొమ్మల్నీ, కొబ్బరి చెట్ల మీగాళ్లనూ, ఆకు సంపెంగ పొదనూ ఇష్టమొచ్చినట్లుగా ఒరుసుకుంటూ, తాకుతూ ప్రజాస్వామ్యం రోజుల్లో బూర్జువా లెక్క లేవడు మన్నిస్తాడూ అన్నట్లు వేళాకోళ మాడుతున్నాయి. వరండామీది మనిషి వికారంగా పకపక నవ్వుతూ, సీసాలోని ద్రవం గళాసు నిండా ఒక్క ఊపున మూడు పాళ్ళు నింపుకున్నాడు. తన ప్రశ్నకు జవాబుగా వచ్చిన వికటాట్టహాసం విని వచ్చిన మనిషి పామును తెచ్చి మీద పడేసినంతగా తుళ్లిపడి వెనక్కు ఒక అడుగు వేసి గేటును పట్టుకుని దడదడ కొట్టుకునే గుండెలతో భయంగా ఆ మనిషివైపు చూసేడు. ఆ మనిషి బల్లమీద ఉన్న రైలుచెంబులో మంచినీళ్లు గళాసులో కలుపుకుని పైకెత్తి సగం ఒక్క గుక్కను తాగేసి టేబిలుమీద దాన్ని పెట్టి కుర్చీని గేటు కభిముఖంగా తిప్పుకుని రెండు చేతులతోనూ తొడలమీద చరుచుకుంటూ మళ్లీ వికారంగా పకపక నవ్వుతూ కొద్దిగా ముద్దగా ఉన్న వాలికతో అన్నాడు:

"ఛీర్స్ బ్రదర్. ఇదీ పంతొమ్మిది వందల అరవై ఆరని మరిపించేసేవు. ఒక్క దెబ్బని లాక్కెళ్లిపోయావ్ ఏభైలోకి! త్రీ ఛీర్స్!"

ఆగంతుకుడు జంకుతూ మెట్ల దగ్గరికి వచ్చి మాసిపోయిన గడ్డాన్ని తడుముకుంటూ అన్నాడు:

"క్షమించండి. ఇక్కడ రాచగుట్ల కామరాజు గారని ఒకాయన ఉంటూండేవారు. అందరూ రాకారా జనేవాళ్లాయన్ని..."

గళాసులోని ద్రవాన్ని విలాసంగా చప్పరించి అన్నాడు ఆ మనిషి:

"రాకారాజా రాజ్యం అయిపోయింది, బ్రదర్. ఇప్పుడూ రాజనాథం అంటే రాచగుట్ల జగన్నాథం రాజ్యం — సారీ, కాదు, రిపబ్లిక్ కదూ మంది, ప్రధాన మంత్రిత్వం!" ముప్ఫై ఏళ్లు కూడా నిండని వయస్సును మరొక అయిదారేళ్లు ఎక్కువచేసి చూపెడుతూన్న కోరమీసాల్ని మలిపెట్టుకుంటూ వెటకారంగా నవ్వేడు ఒకసారి. "రాకారా జౌదిలిపోయిన సర్వానికీ — సారీ, కాదు, సగానికి వారసత్వపు హక్కు వుంది. అంటే రాజనాథం, డీపీది. మళ్లీ అంటే ధర్మపిండం కాదు సుమా, దత్తపుత్ర ఎస్క్వైర్." గళాను పైకెత్తి పూర్తిగా ఖాళీ చేసేసి, బల్లమీద పెట్టి అన్నాడు రాజనాథం: "సారీ, బ్రదర్. లోపలికి రమ్మని పిలవలేదని ఏమీ అనుకోకు. చాలా రోజులై ఈ మాయి మర్యాద లన్నీ మానేసేం మనం. ఇష్టంఉంటే 'అభ్యాగతో విష్ణు' అని నీకన్న ఎవడు దేవుడు కనక, నొచ్చిచెయ్యి, కాదు, సారీ, నోరు కలువు ఈ జానీ వాకర్ బిజినెస్‌లో. మళ్లీ సారీ, సీసామటుకే జానీ వాకర్, లోపలుంది కంట్రీ రమ్ వాటర్. పెర్మిటుందిలే మనకి. భయం లేదు. రా. ఇదిగో, నువ్వు నువ్వు అంటున్నానని ఏమనుకోకు. మనకి అందర్నీ నువ్వు అనడమే అలవాటు." మెడ వెనక్కు తిప్పి లోపలి వైపు చూసి గట్టిగా అరిచేడు: "సోఫా ఒకటీ, సారీ, కర్ర కుర్చీ ఒకటీ, గళా సొకటీ పట్రారా, బంగారీ."

ఆగంతుకుడు నెమ్మదిగా వసారామీదికి వచ్చి ఆ

వెనుకకు తిరిగిన కాలచక్రం

సరంజామా చూసి పోల్చుకుని అన్నాడు: "క్షమించండి. నా కలవాటు లేదు. నా పేరు సత్యం అంటారు. కొద్దిగా పనుండి వచ్చాను."

"పని లేనివా డెవడు ప్రపంచంలో, బ్రదర్!"

ఒక ముసలమ్మ మొయ్యలేక మొయ్యలేక ఒక చెయ్యి విరిగిన కర్ర కుర్చీ తెస్తూంటే చూసి సత్యం తానే వెళ్లి ఆ కుర్చీ అందుకుని తెచ్చుకుని కూర్చున్నాడు.

"మరి గళా సక్కర్లేదురా, బంగారీ. వీ డుత్త టీటోటలర్. పోనీ, కొద్దిగా టీ పెట్టు. అభ్యాగతుడు కదా. పాలు లేవు అంటే ఉత్త డికాక్షను చాలు. చక్కెర లేకపోతే చిటికెడు ఉప్పు వెయ్యా." ఈసారి బాగా ముద్దగా అంటుకుపోతూంది అతని మాట.

ఆ ముసలమ్మ సత్యంవైపొకసారి కళ్లకు చెయ్యి అడ్డుపెట్టుకుని చూసి, రాజనాథంవైపు మళ్లీ తిరిగి బోసినోటితో నవ్వి అంది: "పొయ్యిలో కర్ర లేకపోతే నా కాళ్లెట్టొండుతానులే."

తొడచరుచుకుని అన్నాడు రాజనాథం: "అదీ స్పిరిట్! సెభాష్. చూసేవోయ్, సత్యం, స్పిరిట్స్‌మన్ దగ్గరున్న ఓల్డ్ హాగ్ మాన్లీ స్పిరిట్?" ముసలమ్మ లోపలికి వెళ్లిపోయింది. కుర్చీ సత్యాని కెదురుగా తిప్పుకుని రాజనాథం మధ్య మధ్య వస్తూన్న ఎక్కిళ్లతో పేచీలు పడుతూ అన్నాడు: "అయితే ఇంతకీ, బ్రదర్, నువ్వొచ్చిన పనేమిటి? అది నా సగం వారసత్వంలో పడుతుందో, ది అదరాఫ్ లెగాసీలో పడుతుందో! అదరాఫ్ అంటే మా సిస్టర్—మళ్లీ అంటే మా అక్క—మళ్లీ అంటే మా పెంపుడు తండ్రి కన్నకూతురు శ్రీమతి రాగిదేవి—సారీ, పెళ్లయ్యాక పేరు మారిందిలే — భోగిదేవి, మళ్లీ అంటే భోజప్రోలు గిరిజాదేవి లెగాసీ అవుతే, ఈ సెంటర్లైన్ ఉందే — అంటే నా కుర్చీ వెనకని సుద్దముక్క గీత—అది దాటుకుని ఆ పక్కనున్న మేడ మెట్లెక్కి వెళ్లాలి నువ్వు. ఇది మన వాటా. అది భోగిదేవి వాటా. అసలు గోడే పెట్టించేద్దామని ఇటుకలూ, సున్నమూ ఇసుకా తెప్పించేను గాని ఆవిడ నిరశనవ్రతం చేస్తాననడంతో సుద్దగీతలు గీసేసి అవన్నీ మళ్లా సగం ఖరీదుకి అమ్మేసేను."

రెప్పవేయకుండా రాజనాథాన్ని చూస్తూ కొంతసేపు ఊరుకుని అన్నాడు సత్యం:

"పదకొండేళ్ల క్రిందట ఇక్కడ నా సామాన్లు కొన్ని—పెట్టె ఒకటీ, మరికొన్ని వస్తువులూ—వదిలేసి

పరాభవ
దీపావళి కథల పోటీలో
రెండవ బహుమతి
పొందినది

వెళ్లిపోయేను."

సీసాలో ద్రవం మళ్లీ గళాసుకు మూడు పాళ్ళు నింపుకుంటూ పకపక నవ్వి అన్నాడు రాజనాథం: "పన్నెండేళ్లు నిండకుండానే వచ్చేవ్, బ్రదర్! లేకపోతే కాలదోషం పట్టి ఉండును. అయినా వెళ్లేప్పుడు పట్టుకుపోకపోయేవూ వెర్రివాడివిగాని? డబ్బూ దసకం ఏదీ ఉంచలేదు గదా అందులో నువ్వు? ఉంచేమటుకు ముసిలోడు, అంటే రాకారాజా అంతా అప్పుడే ఊడ్చేసి, ఇనప్పెట్లో పెట్టుంటాడు తన చిత్తాలో వేసుకుని. అటువంటిపనులు ఎన్ని చెయ్యకపోతే అన్ని లక్షలు గడించగలడు మూడు జన్మలెత్తినా! ఏమైనా అందులో—అంటే నీ డబ్బులో సగం నా వాటాలో కలిసి చెల్లిపోయే ఉంటుందిలే, బ్రదర్, ఈపాటికి తక్కిన పాపపు సొమ్ములాగే కర్పూరంలా—సారీ, నీళ్లలా, మళ్లీ సారీ, స్పిరిట్ వాటర్‌లా!" అస్పష్టంగా ఈ మాటలంటూ కళ్లు మూసుకుని వెనక్కు చేరబడ్డాడు రాజనాథం చేతులు తొడలమీదికి చాపుకుని.

"ఎబ్బే—డబ్బేమీ లేదండీ. పుస్తకాలూ, బట్టలూ. అయినా వాటికోసం రాలేదు, నేను. అవి ఉంచినచోట వెనక గోడకి ఫోటో ఒకటుండేది, మా అమ్మా నాన్నా ఉన్నది. తొందరమీద మరిచిపోయి వెళ్లిపోయేనావేళ."

బంగారి లాంతరు వెలిగించి తెచ్చి బల్లమీద పెట్టి వెళ్లిపోయింది. ఉలికిపడి కళ్లు తెరిచి చూసేడు రాజనాథం. సత్యం పైన సీలింగ్‌కి వేలాడుతున్న ఎలక్ట్రిక్ బల్బువైపొకసారి చూసేడు. రాజనాథం అన్నాడు: "మన దీపా లారిపోయేయి, తమ్ముడూ. డబ్బు కట్టలేదని వాళ్లు— అంటే గవర్నమెంటువాళ్లు ... మళ్లీ అంటే ఎలక్ట్రిక్కు డిపార్టుమెంటువాళ్లు లైను తెగ కొట్టేసేరు. భోగిదేవి వాటాలో మటుకు ఇంకా వెలుగుతూనే ఉన్నాయి ఉజ్జ్వలంగా దీపాలు!" గళాసు పైకెత్తి పూర్తిగా ఖాళీచేసి టీపాయ్‌మీద పెట్టి అన్నాడు రాజనాథం: "బ్రదర్, ఇందాకట్నించీ మనం పరధ్యానంగా ఉన్నాం. మళ్లీ చెప్పు." ఆగి మీసాలు నులుపుకుంటూ ఆలోచనగా సత్యం మొహం చూసి అన్నాడు అతడు: "ఆగాగు—నీ...నీ....పేరేమిటన్నావు? మరిచిపోయేను."

"సత్యం."

"పు. . . పు. . . పూర్తి పేరు?"

"సత్యనారాయణమూర్తి."

ఒకసారి విజిల్ గట్టిగా వేసి ఎగాదిగా సత్యాన్ని చూసి అన్నాడు రాజనాథం: "ఇ...ఇ... ఇంటిపేరు?"

"శివులూరి."

ఈసారి ఇంచుమించు ప్రతిమాట మొదటి అక్షరమూ మూడు నాలుగుమార్లు అంటున్నాడు రాజనాథం. "ఓ, నువ్వా! సరేలే. చూడు. ఈ ఇంటి సంగతులు పదేళ్ల ముందువి మనకు తెలియవు. ఏమైనా నీ పని భోగిదేవిగారి హజారంలో. మన దేవిడిలో కాదు. మళ్ళీచూడు. నువ్వెళ్లి ఆవిడిని కలుసుకుని వెళ్లిపోతావుకదూ? అప్పుడుమటుకు ఈ మధ్య గీత ఉందే, దాని కీపక్కని అడుగుపెట్టకు, తెలిసిందా?" ఒకసారి గట్టిగా తేన్చి ఈసారి మెడ వెనక్కు తిప్పకుండానే అరిచేడు: "ఒరేయ్ బంగారీ, మరి టీ అక్కర్లేదురా. మన గెస్టు కాదులే వీడు." సీసాలో మిగిలిందంతా గళాసులో ఒంపుకుని ఈసారి నీళ్లు కలప

మనసు చంచలమైనదే కాదు, బలహీనమైనది కూడా. మనిషి ఉత్తముడు, ఉన్నతుడు అయినా మనసు స్వాధీనంలో ఉండకపోవచ్చు. ఒక పర్యాయం ఎప్పుడైనా ఒక దుర్ముహూర్తంలో బలహీనతకు లోనైన మనసు మరలించుకొనే మార్గం కనుపించదు. ఈ సంఘర్షణ ఫలితంగా మమత మరల మరల చిగిర్చి మనిషినే నాశనం చేస్తుంది. విమోచనం ఎప్పటికో, ఎలాగో తెలియదు.

కుండానే తాగేసేడు అతడు. బల్లకింద ఉన్న మరో ఖాళీసీసా పక్కకు జోడుగా తోడుగా వెళ్ళింది ఆ సీసా. అతడు కుర్చీలో వెనక్కు జేరబడి చేతులు గుండెలమీద పెట్టుకుని కళ్ళు మూసుకున్నాడు. సత్యం అతనివైపు వింతగా చూస్తున్నాడు. కళ్ళు మూసుకున్న అతన్ని మరి మాట్లాడించడం సబబు కాదనుకున్నాడు. తెరుచుకు పోయిఉన్న నోటినుంచి గుర్రుమని చప్పుడు మొదలైంది రాజనాథం గొంతులోనుంచి. ఏదో ఆలోచిస్తూ పరధ్యానంగా ఉన్న సత్యం ముందు ఆ చప్పుడు ఏమిటో అనుకుని తరవాత బోధపరుచుకున్నాడు. లేచి నిలబడి ఎడమవైపున ఉన్న మెట్లవైపు ఒకసారి చూసేడు. ఇంతలో బంగారి కిలుమెక్కిపోయి సొట్టలు పడ్డ ఇత్తడి గళాసులో టీ తెచ్చి అతనికివ్వబోయింది.

సత్యం అన్నాడు: "అయ్యగారికి?"

గుర్రుపెట్టి నిద్రపోతున్న రాజనాథంవైపు చూసి అంది బంగారి: "ఈ నీళ్ళు సిన్నయ్యకి పడవ్. అయినా మరి రాత్రి పదివరకూ నేవడ్లే క్రుచ్చుకు బాదినా సరే! అయిపోనాది పని. అప్పుడే రెండు సీసాలూ ఖాళీ చేసేసినాడు."

టీ అందుకుని తాగి గళాసు ఆమెకు ఇచ్చేసేడు సత్యం. ఆమె వెళ్ళిపోతూంటే ఆమె వెనక తానూ లోపలి గది గుమ్మంవరకూ వెళ్ళి అన్నాడు:

"ఓడవ్వా!"

"ఏటయ్యగోరూ?"

"గిరిజమ్మ మేడమీదున్నారని చెప్పేరు చిన్నయ్యగారు. ఒకసారి వెళ్ళి ఆవిడికి చెప్తావా ఎవరో వచ్చేరని?"

"అవ్వో! ఆ సుద్దగీత దాటి అడుగేస్తే సిన్నయ్య నరికేయడూ నన్ను? మీరే ఎల్లండి పైకి. ఎవల్లూ ఏమీ అనరు." బోసినోటితో నవ్వింది బంగారి.

ఆగి తటపటాయించి రాజనాథంవైపు చూపు పోనిచ్చి ఆ గుమ్మంలోపలికి అడుగువేసి అన్నాడు సత్యం: "అవును గాని, అవ్వా, ఆపైన గిరిజమ్మా ఆవిడ బర్తా ఉంటున్నారా?"

ఆశ్చర్యంగా కళ్ళు పెద్దవిచేసి అతన్ని చూసి అంది బంగారి: "బర్తా? అదేటయ్యగోరూ? మీకు తెలీదేటి? ఇవాహమై సవచ్చరం తిరక్కుండానే తల మాసింది ఆయమ్మకి. దురదురొష్టంతురాలు. ఈ సిన్నయ్యా అంతే. ముహూర్తం కూడా కుదిరి అన్నీ సిద్ధమైనాక అటాత్తుగా పెద్దయ్య కన్ను మూసేసేడు. పెళ్ళీ పెటాకులూ నేకుండా ఉన్నదంతా ఊడ్చేత్తూ మిగిలిపోనాడీ సిన్నయ్య. ఏటో ఈ ఇంటికి ఏల్నాటి శని పట్టింది. అప్పుడే ఆరు సవచ్చరాలు నిండిపోనాయి —పెద్దయ్య పరలోకమై." కళ్ళవెంట పుసులతో జారుతూన్న నీరు తుడుచుకుంటూ అంది బంగారి: "ఏదో ఈ ఇంట్లో సిన్నయ్యని కనిపెట్టుకున్నాను. అక్కాతమ్ముళ్ళకి మద్దెనివచ్చగిడ్డేత్తే బెల్లమనిమంటా. ఎంత ఆసపడి పెద్దయ్య సేసేడో అన్నీ అంత అద్దాన్నంగా తయారయ్యేయి. పాపం ఒక్కగాను ఒక్క కూతురు. బోలెడాస్తి. మగనలుసు నొకణ్ణి దత్తం సేసుకోని సగవాస్తి ఆడికీ, సగం గిరిజమ్మకీ ఇచ్చి కొడుకూ, కోడలూ, కూతురూ అల్లుడూ, పిల్లా జెల్లాతో ఈ లోగిడి కళకళలాడ్తా ఉంటే సూద్దామని ఎంత సంబరపడ్డాడో! సివరికి కళ్ళెదుటే కూతురిలా అయిపోడం. సిన్నయ్యిలా తందనాలాడ్డం. ఆస్తి పంపకాలెట్టేసి, గుండెపగిలి సచ్చిపోనాడు పెద్దయ్య. అభాగ్గి జీవి!"

తలుపు రెక్కకు జేరబడి దిగాలుగా శూన్యంలోనికి చూస్తూ ఉండిపోయాడు సత్యం. బంగారి జాలిగా అతనివైపు చూసి అంది:

"ఏరేమన్నా ఈళ్ళకి సుట్టాలేటి, అయ్యగోరూ?"

సరుదుకుని సత్యం అన్నాడు: "కాను. ఏమీకాను నేను. ఈ ఇంట్లో ఉండేవాణ్ణి ఇదివరకు. వాళ్ళ నెరుగుదును. అంతే. వస్తా నవ్వా."

"మంచిది, నాయనా. టీ బావుందీ?"

"బావుం దవ్వా. చాలా బాగుంది." మనసూర్తిగా అన్నాడు ఆ మాట. అటువంటి వాతావరణంలో అంత మంచి టీ దొరుకుతుందని కలలోకూడా అనుకోలేదు అతడు. బంగారి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. అతడు పైకి చచ్చి ఏ లోకంలోనో ఉన్న రాజనాథాన్ని నిరసనగా ఒకసారి చూసి అతని కుర్చీ వెనక సుద్దగీతను దాటుకుని అవతలివైపు మేడ మెట్ల దగ్గరకు వెళ్ళేడు. రెండు మూడు మెట్లెక్కి ఆ క్రమమెట్లు చేస్తున్న చప్పుడు తనలో ఏవో జ్ఞాపకాలు రేకెత్తించగా శూన్యంలో చీకట్లో గలాన్ని చూస్తూ అలాగే ఒక నిమిషం నిలబడి పోయేడు సత్యం.

■ ● ● ●

కింద కూర్చుని ముచ్చంకాయలు తరిగి నీళ్ళు పోసిన గిన్నెలో వేస్తూ, వాల్తేరులో ఉన్న తన కూతురి సంసారం గురించి వంటావిడ సర్వమ్మ ఏదో అంటున్న మాటలు పరధ్యానంగా వింటున్న గిరిజ, పడక కుర్చీలో పడుకుని గుండెలమీద తెరిచి ఉన్న పుస్తకమేదో పడేసుకుని ఎదుటి గోడమీద కాలెండర్ వైపు చూస్తోంది ఆలోచనగా. మెట్లమీద ఎవరో వస్తున్న అడుగుల చప్పుడు వినబడి ఆమె అంది: "ఎవరో వస్తున్నట్లున్నారు, సర్వమ్మా."

కత్తిపీటకు ఎదురు తిరుగుతున్న పెద్ద పొడుగాటి వంకాయను గట్టిగా నొక్కి మధ్యకు చీలుస్తూ అంది సర్వమ్మ: "మీ తమ్ముడుగారి పందికొక్కులై ఉంటాయండీ."

శ్రద్ధగా విని అంది గిరిజ: "కాదు, సర్వమ్మా. ఆ చప్పుడు వేరు. ఎవళ్ళో మలుపు తిరిగిన చోటువరకూ వచ్చి ఆగిపోయేరు. అదిగో, మళ్ళీ ఎక్కుతున్నారు."

లేచి వసారాలో ఉన్న లైటు స్విచ్చి వేసి గుమ్మం దగ్గరకు వెళ్ళి మెట్లవైపు చూసింది గిరిజ. అప్పుడే ఆఖరు మెట్టెక్కి పైకి అడుగు పెట్టిన సత్యం ఆమెవైపు రెప్పవేయకుండా చూస్తూ ఉండిపోయాడు వాలుగైదు క్షణాలు.

వింతగా అతన్ని చూస్తూ ఆమె ఏదో అనబోయే టప్పటికి అతడే అడిగేడు: "గిరిజగారేనా?"

"అవును." పక్కకు గోడకున్న పేముకుర్చీ కొద్దిగా ముందుకు తోసి అంది: "రండి. కూర్చోండి."

సత్యం కుర్చీ దగ్గరకు వచ్చి కుర్చీమీద చేయి వేసి నిలబడి, "నేను... నేను..." అని ఏదో అనబోయి, ఆగిపోయి మళ్ళీ ఒక్క ఊపులో అన్నాడు: "నా పేరు శివులూరి సత్యనారాయణమూర్తి."

తలుపు పక్కను గోడమీద ఆనించుకున్న చేయి అక్కడ తేలో ఏదో ఉండి కుట్టినట్లుగా హఠాత్తుగా కిందికి జార్చుకుని కళ్ళు బాగా పెద్దవిగా చేసి నోరు సగం తెరిచి, అతన్ని చూస్తూ గిరిజ అలాగే ఉండిపోయింది బొమ్మలా.

ఆమె ఏమీ మాట్లాడకపోవడం చూసి జాలిగా అన్నాడు సత్యం: "గుర్తుపట్టలేదా? జ్ఞాపకానికి రాలేదా పేరు?"

"ఎవ్వా?! ఎంత మారిపోయేవు! నిన్ను మరిచిపోవడమా, సత్యం? కాని, బాగా నల్లగా అయిపోయేవు. పెద్దవాడివి కూడా అయ్యేవు. గొంతులో ఆ చిన్నప్పటి జీరంతా పోయి గంభీరంగా ఉం దిప్పుడు. అందుకే గుర్తు పట్టలేకపోయేను. అయినా అంత చిక్కిపోయిన ట్లున్నావేం, ఎముకలు పైకొచ్చి?" ఒక అడుగు ముందుకు వేసి గోడమీద చెయ్యి వేసుకు ముందుకు వంగి అతని మొగాన్ని పరీక్షగా చూసి ఆమె అంది: "అదుగో, పెదిమ కింద పుట్టుమచ్చ! ఏమిటో పరధ్యానంగా ఉండి సరిగా చూడ్లేదు ముందు." నిట్టూర్చి అంది: "అబ్బ! ఎన్నాళ్ళయింది నిన్ను చూసి?"

"పదకొండేళ్ళు!"

"అవును. అయ్యో, ఇక్కడే నిలబెట్టేసి మాట్లాడుతున్నాను. రా లోపలికి. ఎవళ్ళో పైవాళ్ళని ఇంకా ఇక్కడే కూచోమన్నాను. అవమానిస్తున్నావేం? రా."

ఆమె వెనక లోపలికి వెళ్ళి అక్కడ ఒక పేముకుర్చీ ఆమె చూపించగా అందులో కూర్చున్నాడు అతడు.

"నీ పెట్టె బాగ్ అవీ కింద నున్నాయా?"

జాలిగా నవ్వి సత్యం అన్నాడు: "ఒక హోల్డాలే. అ దక్కడ జంక్షన్ దగ్గర హోటల్లో పెట్టి వచ్చేను."

"సాయంత్రం రైను బస్సులో వచ్చేవా? ఏ రాముడు తాతని పంపిద్దాం తేవడానికి."

"ఇప్పు డక్కర్లేదు. వెళ్ళిపోతాను మళ్ళీ. కొద్దిగా పనుండి వచ్చేను."

"ఆహాఁ, అలాగా? సరేలే. ముందు కొద్దిగా కాఫీ తాగుదాం. ఇప్పుడే వస్తానుండు."

ఆమె లోపలికి వెళ్ళబోతుంటే అతడు అన్నాడు: "మానండి. ఏమీ అక్కర్లే దిప్పుడు నాకు. ఒక గళాసు మంచినీళ్ళు చాలును. కిందని టీ తాగాను."

లోపలి గుమ్మం దగ్గర ఆగి వెనక్కు చూసి మంచి

కుమారి బి. బాలాదేవి

వెనుకకు తిరిగిన కాలచక్రం

ించినట్లుగా అంది: "పెద్దవాడివైనందుకు మర్యాదలు బాగా చెయ్యడం నేర్చుకున్నట్లున్నావే? అండీ అండీ అని. ఏం? నాకోసం నర్సమ్మ రెండు కప్పులు కాఫీ ఫ్లాస్కులో పోసి ఉంచింది. నాతోపాటు తాగి తీరాలి నువ్వు. తెలిసిందా?"

అతడేదో అనబోతూంటే మరి వినిపించుకోకుండా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది ఆమె. ఆమె వెళ్ళినవైపే చూస్తూ, బాగా మాసిన గడ్డాన్ని తడుముకుంటూ సత్యం కూర్చున్నాడు. అయిదు నిమిషాల్లో ఆమె రెండు కప్పులతో కాఫీ తెచ్చి అతని కొకటిచ్చి తానొకటి తాగుతూ మంచంమీద ఒక చివర కూర్చుంది. ఖాళీ అయిన కప్పులు బల్లమీద పెట్టేశారు ఇద్దరూ. ఆమె అంది: "రాముడు తాతని పంపాను హోటాల్లు తేవడానికి."

"ఎందుకూ? అనవసరం. అటునుంచి వచ్చే లాస్ట్ బస్‌లో వెళ్ళిపోతాను."

రెప్పవేయకుండా రెండు మూడు క్షణాలు అతన్ని చూసి అంది: "ముళ్ళు గుచ్చుకుంటాయి కదూ ఈ ఇంట్లో నీకు?"

అతడు తల వంచుకున్నాడు. ఆమె అంది: "నువ్విక్కడ భోజనం చెయ్యాలి నాతో. ఎంతో మాట్లాడాల్సి ఉంది. ఏం, భోజనం చేయడానికి ఇష్టం లేదా? చెప్పవేం?"

తల పైకెత్తి అన్నాడు: "ఎందు కిష్టంలేదు?"

"మరేమి?"

అతడేమీ జవాబు చెప్పలేదు. ఒక అర నిమిషం ఊరుకుని ఇద్దరూ ఒక్కసారిగా ఏదో మాట్లాడబోయి మళ్ళీ ఆగిపోయేరు. చివరకు ఆమే అంది:

"నువ్వు వచ్చిన పనేమిటో తెలుసుకునే ముందు పదకొండేళ్ళుగా మనస్సులో కదలాడుతూన్న ఒక ప్రశ్నకి జవాబు కావాలి నాకు. చెబుతావూ, సత్యం?"

సత్యం తల వంచుకున్నాడు. ఆమె ఒకటి రెండు క్షణాలు ఆగి అంది: "చెప్పవా?"

తల పైకెత్తి అన్నాడు అతడు: "నాకు తెలుసును ఆ ప్రశ్నేమిటో? దానికి జవాబేమైతేనేమి? ఇప్పుడు తెలుసుకుని ఎవళ్ళూ ఏమీ చెయ్యలేరుగదా? అడగకండి అందుకని." ఒకటి రెండు క్షణాలు ఆగి అన్నాడు: "జరిగిం దంతా చూచాయగా విన్నాను. ఈవిధంగా అవడం..."

ఆమె మొహం ముడుచుకుంది. అతని వాక్యం పూర్తికాకుండా అంది: "నువ్వేమీ సానుభూతి చూపింకు, పైవాళ్ళలా ఏవో కల్లబొల్లిమాటలు అంటూ. ఏటికన్నిటికీ బాధపడడం మానేసి చాలారోజులైంది. మనస్సు విప్పి మాట్లాడడానికిగాని, నా అని చెప్పుకోడానికిగాని ఎవళ్ళూ లేనివాళ్ళు చాలామంది ఉన్నారు ప్రపంచంలో." గొంతులో ఏదో ఉంట్టూ అడుతూంటే బలవంతంగ దిగమింగుకుని అంది: "అండీ అండీ అనకు నువ్వు—నా పెదిమెలకి తాళం వేసేయాలంటే తప్ప."

"క్షమించు... క్షమించు, అనను."

ఆమె తృప్తిగా చిన్న చిరునవ్వు నవ్వి అంది: "అప్పుడూ ఇలాగే నిన్ను మొదట్లో బలవంతంమీద అండీ అనడం మానిపించేను. అవునుగాని ఇప్పుడేమీ చెయ్యలేకపోయినా జవాబు కావాలి నాకు నా ప్రశ్నకి. ఎందుకు మమ్మల్నందర్నీ వదిలేసి వెళ్ళిపోయావు, సత్యం, అప్పుడు నువ్వు చెప్పకుండా చెయ్యకుండా అర్ధరాత్రి వేళ? మాట్లాడవేం? అప్పుడప్పుడనిపిస్తుంది నాకు — నువ్వే అలా పారిపోకుండా ఉంటే ఇదంతా ఇలా అయ్యేది కాదేమో?"

సత్యం బాధతో మొహం ముడుచుకుపోగా ఆమె వైపు చూసేడు.

అతని మొహంమీద తన కళ్ళు ఉన్నా అక్కడ దృష్టి నిలపకుండా ఎక్కడో ఏదో చూస్తూన్న ఆమె అంది: "నువ్వే ఇక్కడ ఉండిపోతే ఆ తాగుబోతువాడికి కొంపకు దాపరించేవాడు కాదు! చెడిపోతున్న కొడుకుని ఒకింటివాణ్ణి చేస్తే వాడేమన్నా బాగుపడతాడేమో అన్న ఆశతో ముందు పెద్ద కూతురి పెళ్ళి కావాలన్న ఆనవాయితీ కోసం నా చదువు మాన్పించి నాన్న అలా ఆ సంబంధమూ చేసి ఉండేవాళ్ళుకారు తొందరపడి. అందుకే ఈ అంతకీ మూలమైనదానికి కారణమేమిటో తెలుసుకోవాలని ఉంది." ఆగి అతని మొహంమీద దృష్టి కేంద్రీకరించి అంది ఆమె: "చెప్పు, సత్యం. ఎందుకు వెళ్ళిపోయేవు నాన్ననీ నన్నూ వదిలేసి? నీకేమన్నా తక్కువ చేసేమా మేము? నిన్ను అభిమానంగా ప్రేమతో చూడలేదా మేము! ఎవళ్ళో పైవాళ్ళింట్లో ఉన్నట్లనిపించిందా? చెప్పు, సత్యం. నిన్ను కట్టిపెట్టేసే ఏ బంధాలూ లేనట్లుగా అనిపించిందా నీకిక్కడ?"

బాగా ముడుచుకుపోయింది అతని మొహం.

"అలా అనకు. చిన్నప్పట్నుంచీ ఎవళ్ళూ నావాళ్ళని చెప్పుకోడానికి లేకుండా ఎవళ్ళకీ అక్కర్లేని అనాథుడుగా మేనమామింట్లో పెరిగిన నాకు నిజంగా నా ఇల్లిది, వీళ్ళు నావాళ్ళు అనిపించిందప్పుడు. ఆ దత్తహోమమో ఏదో అదింకా కాకపోయినా మొదటిరోజునించీ కన్నకొడుకులా చూసుకున్నారు బా...బా... నాన్నగారు నన్ను. నా కెవళ్ళూ ఏదీ తక్కువ చేయలేదెప్పుడూ."

"మరి? నేను నిన్ను తమ్ముడిలా చూసుకోలేదా?" ఇంచుమించు ఏడుపుగొంతే అది.

"లేదు, లేదు. నీ అంత అభిమానంగా నాకు జ్ఞానం వచ్చినప్పట్నించీ ఎవళ్ళూ ఎప్పుడూ చూడలేదు నన్ను."

"కాదు. నాదే తప్పు. నువ్వు మా ఇంటరు సెలెక్షను పరీక్షలప్పుడు వచ్చేవు ఈ ఇంటికి. ఆ పరీక్షల హడావుడిలో నీగురించి ఏదీ సరిగా చూడలేదు నేను ఆ మూడు నెలలూ. ఇంట్లో వంటమనిషిమీద వదిలేసేం నీ విషయమంతా. కాని... కాని... నీకు తెలియదు, సత్యం. కాలేజీలో క్లాసులో ఉన్నప్పుడూ నీగురించి ఎంతగా అనుకునేదాన్నో, చిన్నప్పట్నుంచీ ఒక్కర్తినీ పెరిగిన నాకు ఇంట్లో నాకో తమ్ముడు ఉన్నాడు, వాడికి నేను అక్కని అనుకోడంలో ఎంత హాయిగా ఉండేదో! ఇంటికొచ్చి నీ దగ్గర కూర్చుని ఎన్నో కబుర్లు చెప్పాలనుకునేదాన్ని కాని వచ్చి బట్టలన్నా మార్చుకునేదాన్నో లేదో అప్పుడే మా క్లాస్‌మేట్స్ తయారయ్యేవాళ్ళు దయ్యాల్లా. నీకేమో తగని సిగ్గు. ఆ అమ్మాయిలు ఉన్నంతసేపూ కనే కనిపించేవాడివి కావు. అలా ఏదో బాతాఖానీ కొడుతూ ఉండిపోడం అలవాటైన వాళ్ళు ఎప్పటికీ వదిలేవాళ్ళు కారు. ఎంతో కోపమొచ్చేది నాకు. మనసులో ఎంత కోరికఉన్నా నీతో ఎక్కువసేపు గడపలేకపోయేదాన్ని. అందుకే కదూ వెళ్ళిపోయేవు? నిజం చెప్పు, సత్యం. దీనికంతా కారణం నేనే. నీకు అక్కలా ఉండలేదు నేను. ఒంటరిగా అనిపించేది నీ కిక్కడ. తెలియకుండా అస్తమానమూ ముళ్ళతో గుచ్చాను నిన్ను. అందుకే అంతా సిద్ధమై దత్తహోమం ముహూర్తం ఇంకా వారం రోజులుందనగా చెప్పకుండా చెయ్యకుండా ఈ కొంపని దయ్యాలకు వదిలేసి వెళ్ళిపోయేవు నువ్వు. ఏం, అంతే కదూ?"

ఆమె కళ్ళనుండి జలజల నీళ్ళు కారిపోతున్నాయి.

"లేదు లేదు. నువ్వు పొరపడుతున్నావు. ఎంత అభిమానంగా వచ్చేదానివి నా దగ్గరికి పొద్దున లేవగానే. బ్రష్‌మీద టూత్‌పేస్ట్ పెట్టిచ్చేదానివి నువ్వే. నాకు తల దువ్వుకోడం రాదని పావుగంటసేపు పాపిడి తీసి దువ్వేదానివి. ఈ జన్మలో ఎప్పుడూ మరిచిపోలేను నామీద నువ్వు చూపించిన ఆదరాన్ని. నిజం."

"అబద్ధమాడకు. నా కదే బాధగా ఉంది ఇన్నాళ్ళ నించీ. అందరికన్నా ఎక్కువైన నా తమ్ముణ్ణి నేను నిర్లక్ష్యంగా చూడడంవల్లే నామీద కోపం వచ్చి నన్ను వదిలేసి వెళ్ళిపోయేడు, నా తప్పే అని. ఆ హోమాలూ అవీ అవకపోయినా నువ్వే నా తమ్ముడివి ఎప్పుడూ. నిజం. ఇప్పటికి కూడా. ఆ మంత్రాలు వాడికీ ఆస్తిమీద సగం హక్కు నిచ్చేయికాని, నా మనస్సులో వాడికెప్పుడూ చోటు నివ్వలేకపోయాయి. నిజం, సత్యం. నేనిలా అయిపోయేక నాన్నా అదే మాటన్నారు ఒకసారి, 'సత్య మెక్కడున్నాడో తెలిస్తే బాగుండును. వాడే నా కొడుకనిపిస్తుంది. వాణ్ణి తీసుకొచ్చి నీకు తమ్ముడుగా తోడుంచేవాణ్ణి. ఆ ఛండాలు డెలా పోతే పోనీ, మిగిలిన సగమాస్తీ నువ్వూ సత్యమూ హాయిగా అనుభవించొచ్చు' అని."

సత్యం కళ్ళలో నీళ్ళు నిండిపోయేయి. కళ్ళు అలా మూసుకుని మరి పైకి రానీకుండా వాటిని దిగమింగుకున్నాడు. గిరిజ లేచి అతని కుర్చీ దగ్గరకు వచ్చి వాని చేతిమీద తన చేయివేసి అతని కళ్ళలోనికి తిన్నగా చూస్తూ అడిగింది:

"చెప్పు, సత్యం. ఎందుకు వెళ్ళిపోయేవ్?"

అతని గుండెలు దడదడ కొట్టుకుంటున్నాయి. చిన్న చిన్న చెమట చుక్కలు మొహంమీద ఊరుతున్నాయి. చెవుల్లోంచి వేడిగా పొగలు వస్తున్నాయి. తల వంచుకుని ఊరుకున్నాడు. ఆమె బల్లదగ్గరకు వెళ్ళి అక్కడ ఉన్న చందనం బొట్టుపెట్టె మూత తెరిచి పట్టుకుని అతని దగ్గరకు తీసుకొచ్చి చూపిస్తూ అంది:

"చూసేవా?"

> పాపకర్మకు సాధనాలు మెండు. అన్నిటికీ ఆటపట్టు అబద్ధం.
>
> —ఒ. డబ్లియు హోమ్స్

కన్నెత్తి చూసేడు అతడు. ఆ పెట్టె మూతలోపల మధ్య ఉన్న అద్దానికి ఒక పక్కగా అంటించి ఉంది తన చిన్నప్పటి ఫోటో. గట్టిగా నిట్టూర్చేడు అతడు. ఆమె అంది: "ప్రతిరోజూ నీ మొహం చూడనిదే ఉండలేదు నీ గిరిజక్క!"

ఆమె మొహంవైపు బాధగా చూసేడు అతడు. ఆ పెట్టె బల్లమీద పెట్టి వచ్చి అతని కెదురుగా నిలబడి లౌంగా అంది: "నేనడిగింది చెప్పవ్? నీ అక్కకి చెప్పవ్? ఏదో బాధపడి వెళ్ళిపోయేవ్ నువ్వు."

"ఏ బాధా పడలేదు. నిజం చెబుతున్నాను. నీ తప్పేమీ లేదు ఇందులో."

"మరి, నీ కిద్దామని అనుకున్న ఆ పిల్ల — దుర్గ నచ్చలేదా నీకు? నచ్చకపోతే మరో సంబంధం చూసి ఉండురే నాన్న?"

"ఆ దుర్గగురించి చెప్పుడూ నే నాలోచించలేదు. మీ రందరూ అనుకోవడమే గాని ఆ అమ్మాయి నా దృష్టితో ఎప్పుడూ చూడలేదు నేను. అది కాదు కారణం. నిజానికి మా మేనమామ అబద్ధమాడేడు మీతో. నా స్కూల్ సర్టిఫికెట్‌లో అప్పటికి పదిహేడేళ్ళని ఉన్నా ఆ వయస్సు సరికాదు. నా కప్పుడు పంథొమ్మిదేళ్ళు. నీకన్నా ఒక సంవత్సరం పెద్ద నేను. అందుకే నువ్వు నన్ను తమ్ముడూ అంటే ఎంతో చికాకుగా ఉండేది నాకు. నాకన్నా చిన్నదాన్ని నిన్ను అక్కా అని పిలవడానికి నోరు వచ్చేది కాదు. మీకు నాకన్నా చిన్న అయిన తమ్ముడు కావాలి. మరి నేనేమో మోసంచేసి అబద్ధాలు చెప్పి మీ ఇంట్లో చొరబడ్డాను. అందుకే ఇక్కడ ఉండడానికి హక్కులేని నేను వెళ్ళిపోయేను." తొందర తొందరగా అన్నాడీ మాటలు సత్యం. రెప్పవేయకుండా అరనిమిషం అలా చూసింది ఆమె. అతడూ అలాగే చూస్తున్నాడు ఆమెను.

అతని కుర్చీ వెనక్కు వెళ్ళి దాని పై అంచు మీద వోచేతు లానించుకుని వంగి నిలబడి అంది ఆమె: "ఇదొక పెద్ద మోసమా? నాతో ఎందుకు చెప్పలే దప్పుడే ఈ సంగతి? ఇప్పు డిది తెలిసినా నా కింకా తమ్ముడిలాగే అనిపిస్తున్నావు. వయస్సులో ఏమిటుంది? అంత పెద్ద నాన్నా అమ్మ పోయిన నెల రోజులకి — నా కప్పు డెనిమిదేళ్ళే — అక్కడ కొబ్బరి చెట్టుకింద కూచున్న నా దగ్గరికొచ్చి జాలిగా, 'మా అమ్మవి నువ్వు. నీ ఒళ్ళో తలపెట్టుకు పడుకుంటాను, గిరిజతల్లీ. ఎందుకో బాధగా ఉందమ్మా' అన్నారు. ఇప్పటికీ బాగా జ్ఞాపకం ఉంది నాకు. నే నెంతో పెద్ద దానిలా అనిపించిం దప్పుడు. పక్కని గడ్డిలో కూచున్న నాన్న తలని నా ఒళ్ళోకి లాక్కుని అలా జుట్టు నిమురుతూంటే ఆయన కళ్ళు మూసుకుని, 'నీ రబ్బరు బొమ్మకి జోలపాట పాడేదానివి, అలా పాడమ్మా ఒకసారి' అన్నారు. 'జో జో' అని పాడుతూ అలా ఆయన్ని చిచ్చికొడుతుంటే నిజంగా ఎవళ్ళో చంటి పిల్లాడిని జోకొడుతున్నట్లే అనిపించింది. అలాటిది ఒక ఏడాది పెద్దైనంతమాత్రాన నిన్ను తమ్ముడిగా అనుకోలేనూ? ఎంత వెర్రివాడివి, సత్యం? ఎంత పని చేసేవు?" హఠాత్తుగా గిరిజ ఆగిపోయింది. అతని తల వెనక ఒకసారి అలా తడిమింది. అతని ఒళ్ళంతా జలజల పులకరించి, కళ్ళు మూసుకున్నాడు. ఆమె అతని ముందువైపు వచ్చి మంచంమీద కూర్చుని అంది: "నిజంగానా, సత్యం? ఇంతేనా కారణం, రాత్రికి రాత్రి ను వెళ్ళిపోవడానికి?"

"అంతే. నిజం. మరేమీ లేదు."

"నాతోడు?"

సత్యం అనుమానంగా ఆగి అన్నాడు: "ఒట్లు వెయ్యడం అలవాటు లేదు నాకు. ఎవళ్ళ మాటమీద వాళ్ళకే నమ్మకం లేనివాళ్ళే ఒట్లు వేస్తారు. నా మాట నమ్ము."

"నమ్ముతాను, నమ్ముతాను. నీ మాట మీ దున్నంత నమ్మకం మరెవరిమీదా లేదు నాకు."

కిందికి చూస్తూ అన్నాడు సత్యం: "నిజం చెబుతాను ఏమనుకోకు. నే నిక్కడికి ఏ పనిమీదా రాలేదు. ఎందుకో నిన్ను ఒక్కసారి చూడాలని బుద్ధి పుట్టింది. అందుకే వచ్చాను, మరి ఆపుకోలేక."

ఈ మాటలు మనసూర్తిగా అన్నాడు సత్యం. తృప్తిగా చిరునవ్వు నవ్వి ఊపిరి నిండుగా లోపలికి పీల్చి వదిలింది ఆమె.

"నిజంగా ఎంతో తేలికగా ఉంది నా కిప్పుడు. జరిగిం దేదో జరిగిపోయింది. మరింక దాన్నిగురించి ఆలోచించద్దు. అవునుగానీ, ఇన్నాళ్ళూ ఎక్కడున్నావ్ నువ్వు? ఏం చేస్తున్నావ్? పెళ్ళయిందా? అప్పు డిక్కడి నించి ఎక్కడికి వెళ్ళిపోయేవు? పోనీ, మీ మేనమామగారింటికి మళ్ళీ వెళ్ళకపోయేవా? వాళ్ళకి కూడా తెలీకుండా ఇన్నాళ్ళూ ఎక్క డుండిపోయేవు? ఎంత తెల్లగా ఉండేవాడివి! ఇంత నల్లగా ఎలా అయిపోయేవ్?"

సత్యం తన కథ చెప్పాడు. మధ్య మధ్య ఆమె వేసే ప్రశ్నలు అతడు మరిచిపోయిన, వదిలివేసిన భాగాలను నింపడానికి సహాయపడ్డాయి. స్కూల్‌ఫైనల్, ఇంటర్‌మీడియెట్ ఫస్ట్ ఇయర్ క్వాలిఫికేషన్లతో ఉద్యోగాల కోసం వెతుక్కుంటూ మద్రాసు, కలకత్తాలాంటి మహా పట్నాలలో వీథివీథులూ తిరిగే అనాథులైన, అభాగ్యులైన యువకుల కథ అది. ఎక్కడో చివరకు దొరికిన ఉద్యోగమూ ఊడిపోతుంది. మరొక ఉద్యోగమూ కొన్నాళ్ళకి దొరుకుతుంది. అదీ నిలవదు. ఒంట్లో ఏదో తెలియని జబ్బు. దేహపోషణ, పరిశుభ్రత సరిగా లేక, బలంగా నిబ్బరంగా పనిచేయడానికి ఓపిక ఉండదు. కావలసిన ఇంజక్షనులు, మంచి మందులు కొనుక్కోలేక ధర్మాసుపత్రులలో రంగునీళ్ళ మందులు తాగడం, డబ్ల్యు టీలుగా — అంటే టిక్కెట్టు లేని ప్రయాణీకులుగా—పట్టుబడి పట్టుబడకా ఎన్ని ఊళ్ళో తిరిగి తిరిగి చివరకు తాము చదువుకున్న పెరిగిన ఊళ్ళవైపు చేరుకోవడం, తన ఊరు తనవారు అనుకోడానికి ఎక్కడా ఆస్కారం కనిపించకపోవడం...

ఆమె అంది: "ఎంత బాధపడ్డావ్! ఒక ఉత్తర మన్నా రాసి పడెయ్యలేదేం? కావాలంటే వందలకు వందలు పంపుదును, నా తమ్ముడలా బాధపడడమా?"

జాలిగా అతని పెదవులమీద ఒక చిరునవ్వు కదలాడింది. గోడమీద గడియారం ఎనిమిది గంటలు కొట్టింది. మంచంమీదినుంచి లేచి అంది ఆమె: "వంటైపోయి ఉంటుంది. చూసివస్తా, ముందు."

* * *

ఎదురుగా దగ్గరగా పీట వేసుకుని కూర్చుని ఆప్యాయంగా గిరిజ స్వయంగా అన్నీ వడ్డిస్తూంటే సత్యం పదకొండేళ్ళుగా ఏనాడూ ఎవళ్ళూ పెట్టని భోజనం ఆ రాత్రి చేసేడు. భోజనమయ్యాక ముందు వసారాలో నవారు మంచంమీద వేసిన తెల్లని పక్కపైని అతడు తలకింద చేతులు పెట్టుకుని పడుకున్నాడు. గిరిజ భోజనం చేసి వచ్చి పేముకుర్చీ ఆ మంచం తలగట్టుకు దగ్గరగా లాగుకుని కూర్చుని ఏవో కబుర్లు చెప్పడం మొదలుపెట్టింది. ఏ అరమరికలూ లేకుండా మాట్లాడడానికి నాన్న పోయిన ఈ ఆరేడేళ్ళుగా ఎవళ్ళూ లేని ఆమె మనస్సు గట్లు తెంచుకున్న ప్రవాహంలా పారలి పారుతూంది. ఆ మాటలు వింటూంటే సత్యానికి ఎప్పుడూ అనిపించనంత హాయిగా అనిపిస్తోంది. మధ్య మధ్య ఆమె "తమ్ముడు" అని, "నీ గిరిజక్క" అనీ అన్నప్పుడల్లా మనస్సులో అనుకుంటున్నాడు అతడు— 'తమ్ముడు...తమ్ముడు... తమ్ముణ్ణి నేను...అక్క... అక్క .... మరిం కెప్పుడూ వదులుకోకూడదు. ఎప్పుడూ అలాగే ఉండాలి. ఎంత హాయిగా ఉంది ఆ గొంతు! అలా వింటూంటే చాలు... మరేమీ అక్కర్లేదు... ఎంత అదృష్టవంతుణ్ణి!'

నాన్న ఆస్పత్రిలో ఉన్నప్పటి సంగతులు చెపుతూ మధ్యలో ఆగిపోయి ఆమె అంది: "హాస్పిటలంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. రేపే వెళ్దాం, తమ్ముడూ, పట్నానికి టాక్సీలో మనం. నిన్ను థరోగా ఎగ్జామిన్ చేయిస్తాను డాక్టరు సారథిగారిచేత. ఆయన పేరు దేశ దేశాల్లో మోగుతూంది. చాలా మంచి చెయ్యి. ఎంత ఫీజైనా సరే! ఎంత ఖరీదైన మందులన్నా సరే. అవన్నీ రేపే కొంటాను. కాశ్మీరు తీసుకెళ్ళమన్నా నిన్ను తీసుకెళ్ళి అక్కడుంచి నయం చేయిస్తాను. తప్పకుండా తేరుకుంటావు. మళ్ళీ తెల్లగా ఆరోగ్యంగా అవుతావు."

> సగం నిజంకన్న పరమ నికృష్టమైన అబద్ధం ఎప్పుడూ ఉండదు.
>
> —టెన్నిసన్

గిరిజ ఆగి ఊపిరి తీసుకుని గుక్కతిప్పుకుని అంది: "ఈలోగా ఎక్కడో మంచి సంబంధం చూస్తాను. తెల్లగా సన్నగా నాజూగ్గా అందంగా ఉన్న పిల్లని... నీకు నచ్చితేనే లే! ఈ ఇంట్లో నువ్వూ, మరదలూ, మేనల్లుళ్ళూ, మేనగోడళ్ళూ మళ్ళీ కళకళలాడాలి ఈ ఇల్లు, ఎప్పుడూ లేనంతగా. ఎంత అదృష్టం నాకు! ఆ కిందివాడు, ఆ తాగుబోతు మొన్ననే కబురుపెట్టేడు ఏళ్ళై వేలిస్తే తన వాటా అంతా రాసిచ్చేస్తానని— మరేమీ లయబిలిటీస్ లేకుండా. రేపే సెటిల్ చేసేసి తీసుకుంటాను. మళ్ళీ మొత్తం ఆస్తంతా మనకింది కొచ్చేస్తుంది. నాకేమీ వద్దు. అంతా నీ పేరనే రాసేస్తాను. బతికినంతకాలం నన్ను నువ్వు అక్కగా చూస్తే అంతకన్నా ఇంకేం కావాలి?" నీళ్ళ అడ్డిన గొంతుతో మాట్లాడలేక ఆగి సరుదుకుని అంది: "ఏభై వేలతో ఈ తాగుబోతు దయ్యం పీడ వదులుతుంది. ఈ ఇంటికి పట్టిన ఏల్నాటిశని విరగడై పోతుంది. ఆ ఛండాలపు పందికొక్కులు మరి ఉండవు. ఆ వేధన సుద్దగీతలన్నీ చెరిపించేస్తాను. తోటంతా లైనుగా వేయిద్దాం. మళ్ళీ మాలిని పెట్టుకుందాం. ఆ కంపెనీ

ఏజంట్లు ఇంగ్లీషువాళ్ళు ఉన్నారు. వాళ్ళకూడా అసూయ పడేట్లుగా పూలతోట పెంచుకుందాం." భవిష్యత్తులో ఏదో సుందర దృశ్యం చూస్తూ ఆనందం అలముకుపోయిన మొహంతో గిరిజ అంది, చిరునవ్వు నవ్వుతూ: "అందరూ అనుకునే ఆడబడుచుతనం నా మరదలిమీద ఏనాడూ చూపించను. తన తల్లి ఎంతో నన్నూ అలాగే చూసుకోవాలి ఆ అమ్మాయి ... ఏలాటిదైనా సరే, మంచితనంతో ఒక దేవతలా మార్చేస్తాను దాన్ని .... నా బిడ్డ అలా ఏంజల్‌లా ఉండాలి. నా తమ్ముడూ నన్ను అక్కలాగే —కాదు— తన తల్లిలా—తన సర్వస్వంలా చూసుకుంటాడు." అతడు ఉలికిపడినట్లుగా ఆమె వైపు చూశాడు. ఆమె గమనించలేదు. తన ధోరణిలో మాట్లాడుతూంది. "నా కింకేం కావాలి? ఎప్పుడూ అనుకోలేదు మళ్ళీ ఇంత అదృష్టం పడుతుందని!" కళ్ళ వెంబడి నీళ్ళు కారిపోతున్నాయన్న స్పృహ లేకుండా ఆనందంగా అంది: "ఆ అమ్మాయి పేరేమి టుంటుందో? ఏమైనా లక్ష్మి అని పిలుచుకుంటాను. పది రకాల లక్ష్ములు ఉన్నారట. ధనలక్ష్మి, ధాన్యలక్ష్మి, సంతానలక్ష్మి ఇలా ఎవ రెవరో. అన్నీ ఆమే నాకు. ఈ ఇంటికి లక్ష్మి నా మరదలు. అబ్బ!"

ఆనందం పట్టలేక లేచిపోయి పక్కమీద చేతులు వేసి అతని మొహం చూస్తూ అంది: "కదూ, తమ్ముడూ! ఏదీ అను — 'అవునక్కా' అని...అను—"

మగతగా ఏదో ఈ లోకానికి చెందని గొంతుతో అన్నాడు సత్యం: "అవునక్కా!"

"అబ్బా! ఇన్నాళ్ళకి నన్ను నోరార అక్కా అని పిలిచే తమ్ముడు దొరికాడు. దేవతలారా! ఎవళ్ళూ అసూయ పడకండి. దీవించండి మమ్మల్ని .... అక్కా తమ్ముళ్లని." రెండు చేతులూ జోడించి అవతల దూరంగా కనిపిస్తున్న ఆకాశంమీద వెలుగుతున్న నక్షత్రాలను ప్రార్థించింది ఆమె.

"అక్కాతమ్ముళ్ళు ... తమ్ముణ్ణి నేను — ఎంత హాయి! ఎవరో దేవత మాట్లాడుతూంది. ఎవళ్ళూ అసూయ పడకండి, దీవించండి మమ్మల్ని." చిలకలా మనసులో ఈ మాటలు అనుకున్నాడు సత్యం. ఎంతో భౌతికమైన బాధలో ఉన్నవాడికి ఆ బాధ అనుభవించే శక్తిని లాగేసే ఇంజక్షన్‌లా ఉంది ఆ గొంతు.

గిరిజ గట్టిగా కళ్ళు మూసుకుని ఊపిరి పీల్చుకుని వదిలి అంది కళ్ళుతెరిచి అతన్ని చూస్తూ: "ఏమిటో వెర్రిదానిలా వాగుతున్నాను. చాలా ఆలస్యమైపోయింది. పడుకో సత్యం!" ఈ మాటలలో ప్రపంచంలోని మార్దవమంతా కూరి అంది ఆమె.

"ఎబ్బే—రాత్రంతా నువ్వు అలా మాట్లాడుతూన్నా వినాలనే ఉంది. చెప్పు. ఇంకా చెప్పు."

గిరిజ కిలకిల చంటిపిల్లలా అమాయకంగా నవ్వింది. "చెప్పాలి. నీకన్నీ చెప్పాలి. కాని...ఎన్ని రాత్రులు లేవు మనం మాట్లాడుకోడానికి? ఈవాళకి పడుకో తమ్ముడూ!" ముందుకు వంగి అతని మొహాన్ని చూస్తూ మాట్లాడుతున్న ఆమెలో యుగయుగాల మాతృత్వం పొంగి పొరలింది. మృదువుగా కుడిచేతితో అతని నుదుటిమీద పడుతున్న జుట్టును వెనకకు తోసి ఆ కళ్ళలోనికి చూసింది ఆప్యాయంగా ఆమె. ఆనందపు మైకంలో నిద్ర మత్తుగా ఉన్న అతని ఒళ్ళంతా

వెనుకకు తిరిగిన కాలచక్రం

జలజల పులకరించింది. అలసిపోయినట్లుగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ కళ్ళు మూసుకున్నాడు. ఆమె నెమ్మదిగా అంది: "ఎంత నీరసంగా ఉంది నీ మొహం! లేదు, ఆలస్యం చెయ్యకూడదు. రేపే వెళ్ళాలి డాక్టరు పారథిగారి దగ్గరకు. టాక్సీకి ఉదయమే కబురు పెడతాను జంక్షన్‌కి." ఆగి అతని కాళ్లవైపు వెళ్ళి అక్కడ పరుపుకింద ఉంచిన దుప్పటి ముట్టుకుని చూసి అంది: "తెల్లవారు ఝామున చలేస్తే కప్పుకో. దుప్పటి ఇక్కడ ఉంది. ఏం?" అతడు మాట్లాడకపోవడం చూసి అంది అతని మొహం చూస్తూ: "నిద్దరొచ్చేసిందా అప్పుడే? ఎంత అలిసిపోయి ఉన్నావో!"

బోర్లా పడుకుని దిండులో మొహం దాచుకుంటూ అన్నాడు సత్యం: "నువ్వే అలిసిపోయావు మాట్లాడి, మాట్లాడి. వెళ్ళు. పడుకో."

ఆమె గది లోపలికి వెళ్లి వసారాలోని పెద్దలైటు ఆర్పి రెండువైపులా కనిపించేలా ద్వారబంధానికి వేలాడుతున్న చిన్న నారింజరంగు బల్బు వెలిగించి గుమ్మందగ్గరికి వచ్చి అంది: "తలుపులు తీసే ఉంటాయి. మంచినీళ్లిక్కడే కూజాలో ఉన్నాయి. గళాసు కూడా ఉంది. ఏమన్నా కావలిస్తే పిలు, తమ్ముడూ."

మత్తుగా "ఊఁ" అన్నాడు సత్యం.

* * *

రివ్వురివ్వుమని వీస్తున్న గాలితో హఠాత్తుగా మెలుకువ వచ్చింది సత్యానికి. మే నెలలో అప్పుడప్పుడు వచ్చే వేసవి తుఫాను మబ్బు నల్లగా ఆకాశాన్ని కమ్ముకుంటున్నది. దూరంగా ఎక్కడో కుక్కలు మొరుగుతున్నాయి. తళతళ మెరుపులు మెరుస్తున్నాయి.

తానెక్కడ ఉన్నాడో వెంటనే స్పృహ రాలేదు సత్యానికి. అటూ ఇటూ చూసేడు మగతగా, వెర్రిగా ద్వారబంధానికి వేలాడుతూ ఊగుతున్న నారింజ రంగు బల్బు చూడగానే మెరుపు కొట్టినట్లయి తుళ్లిపడి లేచి కూర్చున్నాడు. పదకొండేండ్ల కిందట ఆ రాత్రి చూసిన దృశ్యం తటాలున జ్ఞాపకం వచ్చింది. కాదు, కాదు — అదెప్పుడో జరిగిపోయిన సంఘటన. మళ్లీ పదకొండేళ్ల తరవాత వచ్చేడు తానీ ఇంటికి నిన్న సాయంత్రం. ఆ వెంటనే అతనికి పడుకునే ముందు సాయంత్రంనించీ జరిగిందంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది నెమ్మదిగా. గుండెల దడ తగ్గింది. మళ్లీ వెనకకు వాలి పడుకున్నాడు.

నల్లని మబ్బు ఆకాశమంతా అలుముకుంది. పెద్ద పెద్ద లారీలు గోతుల రోడ్లమీద పరుగెత్తుతున్నట్లు చప్పుడు చేస్తున్నాయి. దూరంగా ఉరుములు

> ప్రజాక్షేమమే పరమాత్మ శాసనం.
>
> — జేమ్స్ ఓటిస్

ఉరుముతున్నాయి. మెరుస్తున్న మెరుపులలో కొబ్బరి చెట్ల ఆకులు వింతగా ఊగుతూ కనపడుతున్నాయి. వాతావరణంలో అంతకంతకూ ఎక్కువవుతూన్న విద్యుచ్ఛక్తికి తట్టుకోలేని నారింజరంగు బల్బు ఒక్కసారి ఆరిపోయి మళ్లీ అంతలో వెలిగింది.

రాత్రి గిరిజ మాటలు స్పష్టంగా మళ్లీ వినపడుతున్నాయి అతనికి. నిన్న అనిపించిన హాయిమటుకు ఇప్పుడు లేదు. గుండెలు మాటిమాటికీ కలుకుకలుకుమంటున్నాయి.

ఏదో బరువుగా కడుపులోనుండి ప్రయాణం చెయ్యడం మొదలుపెట్టి గొంతువరకూ వచ్చి ఆగిపోయింది. ఊపిరి తిరగడం లేదు. నాలుక పిడచ గట్టినట్లుగా అయి దాహం వేస్తున్నది.

అతి కష్టంమీద మంచం దిగి గుమ్మం దగ్గరకు వెళ్ళేడు. ఆ లోపల కూజాలో మంచినీళ్ల కోసం గుమ్మం దాటి ఒక అడుగు వేసి మంచం వైపు ఒకసారి చూసిన కళ్ళు మరి మూత పడకుండా అలాగే వెర్రిగా తెరుచుకుని ఉండిపోయేయి. గుండెలు టక టక కొట్టుకోడంతప్ప అతనిలో తక్కిన చలనమంతా ఆగిపోయింది.

లేత నారింజరంగులో కనిపిస్తున్న తెల్లని పక్క — దిండుమీద చిందరవందరగా గాలికి ఎగురుతున్న మబ్బులాటి నల్లని జుట్టు—కిందికి జారిపోయి పక్కమీద పడిఉన్న పైట—లేత కుంకుమరంగు జాకెట్టు —సన్నగా నిగనిగలాడుతూ తమ అసలు గులాబీ రంగుకు మరింత వన్నె తెచ్చుకు కనిపిస్తున్న వేళ్ళూ, అరచేయీ, జబ్బలూ, మొహమూ, మెడా, మెడకింది భాగమూ, కడుపూ, మీగాళ్ళూ, అడుగులూ — సగం తెరుచుకుని ఉన్న మెత్తని గులాబీరంగు పెదవుల నడుమ వెలుగులుపడి ప్రతిఫలిస్తున్న దానిమ్మగింజల వంటి పలువరసా — వింతరకపు పెద్ద పూల మొగ్గల జంటలా కనిపిస్తూన్న కళ్ళూ, గుండ్రని బుగ్గలూ, పొడుగుపాటి బంగారు సంపెంగపూవువంటి ముక్కూ— లేత గులాబీరంగు ముద్దమందారపువ్వులా ఉన్న చిరుగడ్డమూ — ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలతో పైకి లేస్తూ కిందికి దిగుతూన్న ఆ....ఆ....అమృతం నిండిన మనస్సే పొంగిపోయి లేస్తున్నదా ఇలా?...ఎవరిదీ అందమైన రూపం? ఎవరా దేవకన్య?

కాదు...కాదు...దేవకన్య కాదు...కళ్ళు మూసుకోవు వాళ్లకు...అనిమేషులు వాళ్ళు.....

ఇది....ఇదీ గిరిజ! గిరిజ!! గిరిజ!!!

* * * *

కాలచక్రం వెనకకు తిరిగి పదకొండేళ్ల దూరం దొరిలింది.

రివ్వు రివ్వుమని వీస్తున్న గాలిలో హఠాత్తుగా మెలుకువ వచ్చింది పంతొమ్మిదేళ్ల సత్యానికి.

నల్లని మబ్బు ఆకాశమంతా అలుముకుంది. పెద్ద పెద్ద లార్రీలు గోతుల రోడ్లమీద పరుగెత్తుతున్నట్లు చప్పుడు చేస్తున్నాయి. దూరంగా ఉరుములు ఉరుముతున్నాయి. మెరుపులలో కొబ్బరిచెట్ల ఆకులు వింతగా ఊగుతూ కనపడుతున్నాయి. వాతావరణంలో అంతకంతకూ ఎక్కువవుతున్న విద్యుచ్ఛక్తికి తట్టుకోలేని నారింజబల్బు ఒక్కసారి ఆరిపోయి మళ్లీ అంతలో

వెళ్ళింది.

సత్యం మంచం దిగి గుమ్మందగ్గరకు వెళ్ళేడు కూజాలో మంచినీళ్ళ కోసం. గుమ్మం దాటి ఒక్క అడుగువేసి ఆ లోపల మంచంవైపు ఒకసారి చూసిన కళ్ళు మరి మూతపడకుండా అలాగే వెర్రిగా తెరుచుకుని ఉండిపోయేయి. గుండెలు టకటక కొట్టుకోడంతప్ప అతనిలో తక్కిన చలనమంతా పూర్తిగా ఆగిపోయింది, ఆ మంచంమీద ఒంటిమీది బట్టలు తొలిగిఉన్న పద్దెనిమిదేళ్ళ గిరిజను రెప్పవాల్చకుండా చూస్తుంటే.

ఎంతసేపు అలా ఉన్నాడో తెలియదు అతనికి వాతావరణంలోని విద్యుచ్ఛక్తితో మరి వెలలేకపోయిన వారింజరంగు బల్బు ఆరిపోయి మళ్ళీ వెలగలేకపోయింది.

అతని ఒళ్ళంతా గజగజ వణకడం మొదలుపెట్టింది. ఎముకలగూడులో విలవిల తన్నుకుంటూంది గుండె. అతివేగపు సంకోచవ్యాకోచాల్లో సతమతమవుతున్నాయి ఊపిరితిత్తులు. చెవులలోనుండి వేడివేడి పొగలు వస్తున్నాయి. ఒక్క ఉదుటున వెళ్ళి ఆమెను...

ఆగిపోయింది గుండె ఒక్కసారిగా. ఏమిటీ పాపపు టాలోచన? ఆమె గిరిజ! గిరిజక్క!! గిరిజక్క!!!

హఠాత్తుగా రెండుచేతులతోనూ మోహం కప్పుకొనివచ్చి మంచంమీద కూర్చున్నాడు మోకాళ్ళమీద తల పెట్టుకుని, చేతులు మోకాళ్ళమీద పెనవేసుకుని.

పెంపుడు కొడుకుగా ఈ ఇంటికి తను వచ్చిననాటి సాయంత్రంనించి మనస్సులో ఊగులాడుతున్న అశాంతికి, గిరిజ తనను తమ్ముడూ అని పిలిచినప్పుడల్లా కలుగుతున్న చిరాకుకు, 'అక్కా' అని నోరారా తాను ఆమెను ఎప్పుడూ పిలవనీకుండా చేస్తున్న పిరికితనపు జంకుకు — ఈ ఇంటికీ, తనను కన్నకొడుకులా చూసుకుంటున్న ఆయనకూ, తనను తమ్ముడుగా ఆదరంతో అభిమానంతో చూస్తున్న గిరిజకూ తానేదో ద్రోహం చేస్తున్నానన్న అనుమానానికి— ప్రతి క్షణమూ తన మనసు నిండా గుచ్చుకుంటున్న ముళ్ళకు...అంతకూ, అన్నిటికీ కారణం ఒక్కసారిగా ఆ క్షణంలో అతనికి విపులంగా, వివరంగా బోధపడడం మొదలుపెట్టింది.

లాభంలేదు. లాభంలేదు. ఈ ఇంటికి తానెప్పుడూ కొడుకు కాలేడు—గిరిజనెప్పుడూ అక్కగా చూడలేడు. తనకీ ఇంట్లో స్థానం లేదు .... లేదు. తన కెప్పుడూ ఎవళ్ళూ లేరు. ఒంటరి, తాను ఒంటరి! తనకు ఉన్నదొకటే... గిరిజ మనస్సులో తనపైని సోదర ప్రేమ....ఎల్లలు లేకుండా పొంగి పొరలే అభిమానపు అమృత ప్రవాహం! తనుమాత్రం దానిని అనుభవించలేకపోయినా అదిమటుకు అలాగే ఉండిపోవాలి ఎప్పుడూ. తానెలా ఉన్నాసరే...ఎంత బాధ అయినాసరే— తన బాధమటుకు ఆమెకు తెలియకూడదు. తనలోని పశుత్వం, రాక్షసత్వం వీటి గాలి ఆమెకు ఎంత మాత్రమూ సోకరాదు.

ఈ ఇల్లు వదిలి వెళ్ళిపోవాలి! అవును, వెళ్ళాలి. కాని ఎలా వెళ్ళడం! గిరిజను వదిలి ఎలా వెళ్ళడం? తనకు సర్వస్వమూ అయిన గిరిజను?

అతని గొంతు చీల్చుకుని నిశ్శబ్దంగా పెదవులు కదలిస్తూ ఒక నిస్సహాయమైన ఆక్రందన పైకి వచ్చింది.

"భగవాన్!"

వెనకకు తిరిగిన కాలచక్రం ఇదివరకు తను నడిచిన దారినే ముందుకు దొర్లుతూంది.

మునవ్వయ్యేళ్ళ సత్యంజీవచ్ఛవంలా చప్పుడు కాకుండా మెట్లుదిగి కిందక వరండామీదికి వచ్చి వెనకకు తిరిగి మెట్లవైపు చూశాడు. ఆపైన వెలుగు, కింద చీకటి — అవతల చీకటిని ఏడిపిస్తున్న వాన! తన చోటు, ఈ పశువు చోటు అక్కడ, అవతల! కళ్ళు గట్టిగా మూసుకుని తనలో అనుకున్నాడు.

"నామీద నీకు ఉన్న అభిమానం ఎప్పుడూ అలాగే ఉండిపోనీ! ఈ అభాగ్యుణ్ణి తమ్ముడిగానే ఎప్పుడూ అనుకో! ఈ పశుత్వం, ఈ రాక్షసత్వం వీటిగాలి నీకెప్పుడూ సోకకూడదు. ఎక్కువ రోజులు బతకను! బతకాలని లేదు. ఎప్పుడన్నా నేను చచ్చిపోయానని కబురు తెలిస్తే ఒక్క కన్నీటి చుక్క కార్చు, గిరిజా, నాకోసం! సెలవు. సెలవు, గిరిజా!"

రెండుచేతులూ పైకెత్తి జోడించి, మళ్ళీ కిందికి దించుకుని వడివడిగా నడుస్తూ వరండా దిగి చప్పుడు కాకుండా గేటు తీసుకుని జోరుగా పడుతూన్న వానలో, ఏడుస్తూన్న చీకటిలో కలిసిపోయాడు సత్యం.

మళ్ళీ మామూలుగా దొర్లిపోతూంది కాలచక్రం!

★

[సంహో. ఆర్య సంప్రదాయం ప్రకారం కథావస్తువు సుఖాంతంగా ఉండాలి అనుకునే చదువరులందరూ "హఠాత్తుగా 'ఊఁ' అన్నాడు సత్యం" అన్న వాక్యం తరవాత ఉన్నదంతా ఎర్రపెన్సిలుతో కొట్టిపారెయ్యండి. ఊహాలోకంలోనన్నా జీవితాలు, ఏ మానసిక సంఘర్షణకూ, నొప్పికీ ఆస్కారం లేకుండా సుఖవంతంగా సుందర స్వప్నాలలా కనిపిస్తాయి. •

—రచయిత్రి]

కత్తిరింపు చిత్రం—కుమారి ఎ. టి. సేత (మద్రాసు-4)